

ресурсів; по-друге, прискорення технологічної модернізації з акцентом на ресурсозбереження та цифровізацію управлінських процесів; по-третє, активна участь у програмах міжнародної фінансової підтримки та грантових ініціативах відновлення; по-четверте, диверсифікація ринків збуту та розвиток переробних потужностей для збільшення частки продукції з доданою вартістю в структурі експорту; по-п'яте, кадрова стабілізація шляхом забезпечення соціальних гарантій працівникам і розвитку корпоративних програм повернення та перекваліфікації.

Таким чином, економічний потенціал аграрних підприємств в умовах воєнного часу є динамічною системою, здатною до адаптації та розвитку за умови реалізації цілеспрямованої стратегії управління. Поєднання антикризових заходів із проактивними інвестиційними рішеннями дозволяє не лише зберегти наявний потенціал, а й закласти підґрунтя для його нарощування в інтересах повоєнного відновлення та інтеграції аграрного сектора України до європейського економічного простору.

Список використаних джерел:

1. Балахонова О.В. Узагальнення складових економічного потенціалу підприємства і механізм його розвитку. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2021. Том 20. № 2(48). С. 98–115. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2021.2\(48\).243683](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2021.2(48).243683).
2. KSE Agrocenter. Losses and damages of the agricultural sector of Ukraine amount to more than \$80 billion. Kyiv School of Economics, 2024. URL: <https://kse.ua/about-the-school/news/losses-and-damages-of-the-agricultural-sector-of-ukraine-amount-to-more-than-80-billion-kse-agrocenter>.
3. World Bank. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3). Washington, DC : World Bank Group, 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/02/RDNA3_ukr.pdf.
4. Бахчиванжи Л., Богач В. Роль інституційних трансформацій у формуванні фінансового потенціалу аграрних підприємств у воєнний і повоєнний періоди. *Food Industry Economics*. 2024. Том 16. № 1. С. 55–61. DOI: <https://doi.org/10.15673/fie.v16i1.2890>.
5. Калетнік Г.М., Козяр Н.О. Стратегічні підходи до інвестування аграрного сектору України в сучасних умовах розвитку АПК. *Економіка АПК*. 2020. № 12. С. 81–89. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202012081>.

УДК 338.43:332.2

*Дмитришин Б. В., к.е.н., доцент;
Хамітов Р. В.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ВПЛИВ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Функціонування аграрних підприємств відбувається в складному і багатовимірному інституційному середовищі, яке охоплює як формальні норми

(законодавство, нормативно-правові акти, регуляторні механізми), так і неформальні інститути (традиції землекористування, довіра між учасниками ринку, аграрна культура). В умовах повномасштабного збройного вторгнення та активного євроінтеграційного курсу України інституційне середовище аграрного сектора зазнає безпрецедентної трансформації, яка безпосередньо впливає на ефективність діяльності підприємств галузі.

Ключовим інституційним чинником розвитку аграрних підприємств є запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення. Відкриття ринку з 01.07.2021 відповідно до Закону № 552-IX кардинально змінило інституційні умови землекористування. За даними НІСД, за перші чотири роки функціонування ринку укладено понад 330 тис. угод купівлі-продажу загальною площею понад 600 тис. га, а середня ціна гектара зросла з 35 тис. грн у 2021 р. до 57,4 тис. грн у 2025 р. [1]. Водночас нерозвиненість іпотечного кредитування під заставу землі – внаслідок заниженого коефіцієнта ліквідності застави (0,5) – позбавляє підприємства доступу до потенційно значного обсягу фінансових ресурсів, що є системним інституційним обмеженням.

Система державної підтримки аграрних підприємств в умовах воєнного стану зазнала суттєвих інституційних змін. Ключовим інструментом фінансової підтримки стала програма «Доступні кредити 5-7-9%», якою у 2025 р. скористалися 5 588 агропідприємств, залучивши понад 36,6 млрд грн [2]. Водночас запровадження Державного аграрного реєстру (ДАР) як єдиної цифрової платформи адміністрування підтримки охопило понад 200 тис. користувачів і 7 млн земельних ділянок. Прийнятий Закон № 4619-IX передбачає запуск ІСАК у 2027 р., що підвищить прозорість розподілу аграрних коштів на 60% та скоротить нецільові виплати втричі [2]. Зазначені інституційні зміни формують більш ефективне регуляторне середовище для аграрних підприємств.

Євроінтеграційний вектор є потужним зовнішнім інституційним чинником, що визначає стратегічні умови функціонування аграрних підприємств. Надання Україні статусу кандидата у члени ЄС у 2022 р. поставило вимогу поступової гармонізації аграрного законодавства з *acquis* ЄС, у тому числі у сфері фітосанітарної та ветеринарної безпеки, земельних відносин і системи державної підтримки відповідно до вимог Спільної аграрної політики (САП). За оцінкою Єврокомісії у рамках Пакета розширення 2025 р., Україна отримала оцінку «хороший прогрес» у розділі 11 (сільське господарство) та «певний прогрес» у розділі 12 (продовольча безпека, ветеринарна та фітосанітарна політика) [3]. Відповідність вимогам ЄС відкриває для підприємств доступ до найбільшого аграрного ринку світу, однак вимагає значних інституційних адаптацій.

Воєнний стан як специфічний інституційний чинник створює умови подвійного тиску на аграрні підприємства. З одного боку, руйнування виробничої інфраструктури, окупація угідь та логістичні обмеження знижують ефективність діяльності. З іншого, воєнні умови прискорюють інституційні реформи, що в мирний час відкладалися роками: відкриття земельного ринку, цифровізація аграрного реєстру, спрощення дозвільних процедур. Аналіз засвідчує, що підприємства, які функціонують в інституційно сприятливіших умовах (безпечні регіони, доступ до програм підтримки, захищені права власності),

демонструють вищу резильєнтність: зокрема, тваринницькі підприємства у 14 областях наростили виробництво молока у 2025 р. від +5% до +30% [1].

Таким чином, інституційне середовище справляє визначальний вплив на ефективність функціонування аграрних підприємств через три канали: регуляторний (визначає правила гри на ринках ресурсів і продукції), фінансовий (забезпечує або обмежує доступ до капіталу) та євроінтеграційний (задає стандарти і відкриває нові ринки збуту). Підвищення якості інституційного середовища шляхом розвитку земельної іпотеки, вдосконалення системи держпідтримки через ДАР і ІСАК та прискорення гармонізації з *acquis* ЄС є необхідною передумовою нарощування ефективності аграрних підприємств як у воєнний, так і в повоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Русан В.М. Функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення: стан і перспективи. Аналітична записка НІСД. Київ : НІСД, 2025. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/funktsionuvannya-rynku-zemel-silskohospodarskoho-pryznachennya-stan-i-perspektyvu>.

2. Жураковська Л.А. Ключові законодавчі ініціативи та заходи, спрямовані на підтримку аграрного сектора в умовах війни. Аналітична записка НІСД. Київ : НІСД, 2025. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/klyuchovi-zakonodavchi-initsiatyvy-ta-zakhody-spryamovani-na-pidtrymku-ahrarynoho>.

3. Русан В.М., Жураковська Л.А. Ключові виклики для аграрного сектора та основні завдання державної аграрної політики на 2025 рік. Аналітична записка НІСД. Київ : НІСД, 2025. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/klyuchovi-vyklyky-dlya-ahrarynoho-sektora-ta-osnovni-zavdannya-derzhavnoyi-ahrarynoi>.

УДК 338.436.33:656.13

Журило І. В., к.е.н., доцент;

Кузьменко Д. В.,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

СПЕЦИФІКА ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Логістична діяльність аграрного підприємства є складовою системи управління матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками, що забезпечує ефективне функціонування всього агропродовольчого ланцюга. В умовах глобалізації ринків та загострення конкурентної боротьби ефективно організована логістика стає важливою конкурентною перевагою як для невеликих фермерських господарств, так і для великих агрохолдингів [7].

Поняття «аграрна логістика» в науковій літературі трактується неоднозначно. У широкому розумінні – це система управління поточковими процесами від виробника сільськогосподарської сировини до кінцевого